

Oslo

Bymiljøetaten

Kunnskapsgrunnlag om ombrukssentre i Norge 2024

En oversikt over og informasjon om ombrukssentre og -konsepter i Norge

Foto: Silje Slålien Thoen / Oslo kommune
Etterarbeid tekst: Astrid Johanne
Svensson / Kaja Von Kwetzinsky-
Stetzenkow
Ansvarlige: Tonje Refseth

Innhold

1	Innledning	4
2	Oversikt over ombrukssentre og -tilbud i Norge	5
2.1	Ombrukssentre i Norge	5
2.2	Ombrukssentre i Oslo	9
2.3	Ombrukssentre under oppføring eller utredning	11
2.4	Andre ombrukstilbud	12
2.4.1	Ombrukstilbud i kommunal regi	12
2.4.2	Ombrukstilbud i regi av private og frivillige aktører	13
2.5	Oversikt over ulike ombrukssentre og -tilbud i Norge	14
3	Resultater og funn	15
4	Anbefaling	17
5	Referanser	19

1 Innledning

Formålet med dette kunnskapsgrunnlaget er å samle og presentere informasjon om ombrukssentre¹ i Norge. Med bakgrunn i erfaringer fra både de ulike nasjonale ombrukssentrene samt prosjekter i Oslo bidrar Bymiljøetaten med dette til kunnskap og anbefalinger til hvordan Oslo kommune kan tilrettelegge for de sirkulære aktørene². Ombrukssentre med samlokalisering av sirkulære aktører gir økt potensiale til å lykkes med å skape levedyktige sirkulære forretningsmodeller som kan bidra til å støtte opp under Oslo kommunes målsetninger om en mer sirkulær økonomi og redusert materielt forbruk hos innbyggerne.

Det finnes per september 2024 ikke et ombrukssenter i Oslo. Samtidig har det vært og er et politisk mål at Oslo kommune skal tilrettelegge for et bærekraftig, sirkulært og redusert forbruk. Dette målet har vært fulgt opp gjennom blant annet Framtidens forbruk - strategi for bærekraftig og redusert forbruk 2019-2030 med tilhørende tiltakslistene³ og Temaplan for sirkulær økonomi mot 2030⁴. Begge disse styringsdokumentene fremhever tilrettelegging av lokaler og arealer for sirkulære formål som et av flere virkemidler kommunen har for å fremme et mer bærekraftig og sirkulært forbruk. Bymiljøetaten har ansvaret for koordineringen av Oslo kommunes arbeid med bærekraftig og redusert forbruk. Gjennom dette arbeidet har det kommet frem at kommunen opplever flere barrierer med å tilrettelegge for slik bruk av kommunale lokaler og arealer, slik som:

- Manglende retningslinjer for bruk og kriterier for tildeling av leie av kommunale lokaler
- Spredt forvaltning av kommunale lokaler og arealer, noen forvaltes av etater og andre av bydeler, noe som blant annet gjør det vanskelig å orientere seg om muligheter.
- Manglende økonomi til subsidiering, støtte eller andre type incentiver for å tilrettelegge.
- Forskrifter og reguleringer som vanskeliggjør pilotering og midlertidig bruk

I Oslos byrådserklæring for 2019-2023⁵ fremkom det at byrådet ønsket å: *Bidra til å opprette "gjenbrukskjøpesenter" og andre fellesarenaer for reparasjon, redesign, utlån, gjenbruk og ombruk.* Med bakgrunn i dette, og føringer i tildelingsbrevet til Bymiljøetaten, ble det i 2019 etablert en prosjektstøtteordning på cirka 1,6 millioner kroner til *fellesarena for å redusere materielt forbruk.* Prosjektstøtten skulle bidra til å skape et eller flere samlingssteder for aktører og initiativ som reduserer materielt forbruk i Oslo. Samlingsstedet skulle også være åpent og tilgjengelig for innbyggerne, og være en fellesarena for reparasjon, redesign, utlån, deling, gjenbruk og ombruk. To prosjekter, Vollebekk fabrikker og Good Company, fikk støtte til å etablere slike fellesarenaer.

¹ Et ombrukssenter er en fellesarena for flere sirkulære aktører som omsetter ombrukte varer og/eller sekundære råvarer. Noen steder kalles det også gjenbrukssenter

² En sirkulær aktør er en aktør som har en sirkulær forretningsmodell som skaper verdier for kunden og er en inntektskilde for aktøren, uten bruk av nye ressurser eller hvor ressursene ikke forsvinner ut av verdikjeden. Eksempler på sirkulære aktører er reparatører, delingstjenester, utlån/utleie, bruktsalg, produkt som tjeneste etc.

³ [Framtidens forbruk - strategi for bærekraftig og redusert forbruk 2019-2030 \(PDF\)](#)

⁴ [Temaplan for sirkulær økonomi mot 2030 \(PDF\)](#)

⁵ [Byrådsplattformen 2019-2023 \(PDF\)](#)

I 2022 ble det gjennomført en evaluering av denne støtteordningen og to andre prosjektstøtteordninger⁶ Bymiljøetaten har hatt innen bærekraftig og redusert forbruk. Rapporten og erfaringene fra evalueringen viste at det var behov for mer dialog og erfaringsutveksling mellom de sirkulære aktørene, men også med kommunen. Med bakgrunn i dette ble det i 2023 etablert et Nettverk for bærekraftig og redusert forbruk. Hensikten med nettverket er å bidra med en arena for samarbeid og dialog på tvers av aktører innen Oslo kommunes prioriterte satsninger på bærekraftig og redusert forbruk og sirkulær økonomi, samt på tvers av sektorer. Gjennom dialog med aktørene i nettverket er det avdekket flere behov for støtte og tilrettelegging fra kommunen, blant annet tilgang på lokaler.

I den nåværende politiske plattformen for et byrådssamarbeid mellom Høyre og Venstre, Hammersborgerklæringen 2023-2027⁷, fremkommer det at det byrådet har høye ambisjoner for sirkulær økonomi, og at byrådet ønsker å gjøre det enklere og billigere for befolkningen å redusere sitt forbruk. Byrådet vil derfor legge til rette for at Oslo blir verdensledende for nyskapende og kreativt næringsliv og entreprenørskap, og styrke økosystemet rundt entreprenørskap, blant annet ved å:

- *tilrettelegge bedre for mer samlokalisering mellom gründere, næringsliv og frivillige, for å oppfordre til deling av idéer, nettverk og kunnskap*
- *støtte oppstartsprogrammer som gir nye gründere bistand i etableringsfasen*

2 Oversikt over ombrukssentre og -tilbud i Norge

2.1 Ombrukssentre i Norge

Oslo kommune koordinerer et nasjonalt nettverk for bærekraftig forbruk og gjenbrukssentre (NBG). Nettverket ble i sin tid startet opp av Framtiden i våre hender i Trondheim, og siden koordinert av Tromsø kommune. Nettverket legger til rette for informasjonsutveksling og kontaktbygging mellom kommunale aktører, renovasjonselskaper, akademia, gründere og organisasjoner som på ulikt vis jobber med bærekraftig og redusert forbruk og gjenbrukssentre. Gjennom nettverket lagde Bymiljøetaten i 2023 en oversikt over de ombrukssentrene som fantes på det tidspunktet. Dette ble gjort ved å sende ut en digital undersøkelse til de enkelte sentrene.

Undersøkelsen viste at det per september 2023 fantes seks ombrukssentre i Norge, både nord, sør, øst og vest i landet. Alle har åpnet i de senere årene, mellom 2020 og 2023. Fire av seks sentre driftes av kommunen, og tre av disse fire av det kommunale avfallsselskapet. Alle de seks sentrene finansieres av inntektene fra senteret, men også i stor grad av kommunale midler enten gjennom direkte driftsstilskudd eller i form av egne stillingsressurser. Dermed er kommunene i større eller mindre grad involvert i alle sentrene, også i de som driftes som aksjeselskap og forening. Ingen av sentrene er økonomisk lønnsomme foreløpig, men de enkelte butikkene er det med noe variasjon. Annen aktivitet som arrangementer og utleie av møterom oppgis som en viktig

⁶ [Evalueringsrapport prosjektstøtteordninger bærekraftig og redusert forbruk \(PDF\)](#)

⁷ [Hammersborgerklæringen 2023-2027 \(PDF\)](#)

inntektskilde, også for å tiltrekke seg kunder. Butikkene ved fem av seks sentre henter ut varer fra kommunens gjenvinningsstasjon. Årsaken til at det ene senteret ikke henter ut varer fra gjenvinningsstasjonen er at det har vært for dårlig kvalitet på varene i deres område. De største utfordringene for de fleste sentrene oppgis å være holdningene hos forbruker og nasjonale regulatoriske rammeverk som ikke stimulerer til økt handel av brukte varer eller en sirkulær økonomi. De seks sentrene identifisert i undersøkelsen er:

NAVN	STED	ORGANISERING	FORRETNINGSMODELL
<u>Resirkula</u>	Hamar, Innlandet	Kommunal regi og i tilknytning til gjenvinningsstasjon som butikkene henter ut varer fra.	Selvstendige næringsdrivende drifter butikkutsalgene. Tre konsepter som Sirkula drifter selv, samt at de arrangerer ulike kurs og arrangementer.
<u>Egna</u>	Bodø, Nordland	Privat regi, startet av kommunen og får kommunal støtte, henter ikke varer fra gjenvinningsstasjon og er plassert sentralt for å nå ut til flere kunder.	Selvstendige næringsdrivende drifter butikkutsalgene. Har i tillegg kafé og møteromsutleie.
<u>Omigjen</u>	Asker, Akershus	Kommunal regi som får varer fra gjenvinningsstasjon, men er plassert sentralt for å nå ut til flere kunder.	Kommunen drifter senteret og leier hele lokalet, men fremleier arealer til selvstendige næringsdrivende og utleie av pop-up areal til private og næringsaktører. Kommunen drifter også ombruksmottaket og en egen bruktbuikk på senteret. Planen er å skifte forretningsmodell og bytte lokaler i 2025 til at kommunen skal drifte alt selv.
<u>VAREhuset</u>	Drammen, Buskerud	Privat regi, får kommunal støtte, får varer fra gjenvinningsstasjonen. Sentral plassering.	Driftes av selvstendig næringsdrivende.

<u>BrukOm</u>	Trondheim, Trøndelag	Kommunal regi som får varer fra gjenvinningsstasjon, men er plassert sentralt for å nå ut til flere kunder.	Drifter ombruksbutikken selv, men leier ut til enkelte eksterne i forbindelse med ulike prosjekter og kurs.
<u>Rebell</u>	Tromsø, Troms	Kommunal regi som får varer fra gjenvinningsstasjon, men senteret er plassert et annet sted.	Drifter selv.

Under følger litt mer informasjon om de ulike sentrene fra undersøkelsen.

Resirkula

Resirkula er Sirkulas⁸ satsing på ombruk, avfallsreduksjon og sirkulær økonomi. Resirkula åpnet i 2020 Norges første ombrukskjøpesenter i kretsløpsparken rett utenfor Hamar. Butikkene får varene sine fra ombruksmottaket på Sirkulas gjenvinningsstasjonen som ligger vegg i vegg med senteret. Butikkene betaler leie for lokalene. Resirkulas mål er å bidra til at så lite som mulig av tingene vi ikke trenger lengre ender opp som avfall.

Butikkene i senteret selger varer i ulike segmenter. Det er to interiørbutikker, elektro- og verktøysbutikker, sportsbutikk og lekebutikk. Forretningene har selvstendige drivere som med sin fagkunnskap løfter kvaliteten på bruktbukkene. Noen av butikkene tilbyr service og reparasjonstjenester, og noen pusser opp og redesigner varer før de selges. I tillegg er det egne utsalg for bøker og for overskuddsvarer som butikkene ikke har kapasitet til å selge⁹.

Egna

Egna åpnet i 2021 og ønsker å være mer enn et senter. I henhold til sine nettsider ønsker de i samarbeid med andre å utvikle og legge til rette for at det etableres nye sirkulære forretningsmodeller og lokale verdikjeder, som skal bidra til flere grønne lokale arbeidsplasser og mulighet for å tilby praksis til mennesker som av ulike årsaker står utenfor arbeidslivet¹⁰.

⁸ Sirkula er et interkommunalt selskap som tar hånd om avfallet for de private husholdningene i Ringsaker, Hamar, Stange og Løten kommune.

⁹ <https://www.resirkula.no/om-resirkula/>

¹⁰ <https://www.egna.no/hva-er-egna>

På senteret er det egne drevne butikker, i tillegg lokalmat, kafe og møteromsutleie. Alle aktørene er selvstendige aksjeselskap. Til forskjell fra de andre sentrene henter ikke butikkene varer fra gjenvinningsstasjonen, men de har i derimot sitt eget mottak på sentret hvor de tar imot ting.

Omigjen

Siden undersøkelsen ble gjennomført høsten 2023 har Omigjen utviklet seg. Omigjen var et toårig prosjekt som ble startet opp i november 2022. De leier et større lokale litt utenfor Asker sentrum, i Slemmestad handelspark hvor det også er andre butikker. Der har leietagerne fått subsidiert husleie. Nå er prosjektperioden utvidet med ytterligere to år, men subsidiene fra kommunen vil ikke fortsette. I 2025 var planen å flytte til nye lokaler inne på kjøpesenteret i Asker sentrum. Imidlertid har sentret blitt kjøpt opp av en ny eiendomsaktør, og i den forbindelse har kommunen også solgt sine lokaler. Om igjen kan dermed ikke flytte inn i kommunens egne lokaler slik det var planlagt. De jobber nå med alternative lokaler, men vet per nå at de blir i lokalene på Slemmestad ut januar 2025.

Planen er videre at Asker kommune skal drive butikken på senteret selv. Hver uke får de inn flere tonn med brukte varer på gjenvinningsstasjonene, og de ønsker å få disse ut i omløp igjen. De gir gjerne bort varene til næringsaktører, men enn så lenge har interessen dessverre vært liten. Årsaken til at de ønsket å flytte til Asker sentrum var å bidra til at interessen for ombruk stiger og at flere i Asker kjøper brukt. Omigjen sitt mål er at Asker kommunes satsning på ombruksbutikk i Asker sentrum skal komme de andre ombruksaktørene i Asker sentrum til gode. Den utvidete prosjektperioden på to år og å flytte Omigjen til Asker sentrum ble vedtatt av de folkevalgte i Asker kommune våren 2024¹¹.

VAREhuset

VAREhuset driftes av foreningen VARE, og som har som formål å bidra til et redusert forbruk og arbeide for verdig, rettferdig og sosialt bærekraftig arbeidsliv. De åpnet i 2023 i de gamle lokalene til en skobutikk som ble stående tomme i påvente av riving. De ønsket vi å benytte sjansen til å skape et hus fylt med inspirasjon til en bærekraftig livsstil, og en mulighet for smågründere til å kunne ha et sentralt utsalgslokale som ikke er for dyrt. Eier av tomten og huset har latt de få bli gratis i mellomtiden, og de har per nå en avtale om å få være i de nåværende lokalene ut 2024. De samarbeider pr. i dag med Drammen kommune, Renovasjonsselskapet for Drammensregionen IKS (RfD) og NAV. Kommunen har blant annet gitt en engangssum for å finansiere en deltidsstilling. I tillegg har kommunen inngått en leie- og samarbeidsavtale med foreningen Vare, hvor kommunens prosjekt «Fikseriet» leier en fast plass på huset og inkludert i samarbeidsavtalen er støtte i form av en ressurs som deltar i enkelte utviklingsoppgaver.

BrukOm

BrukOm er Trondheims største gjenbruksbutikk, og åpnet i 2021. Ombruksbutikken BrukOm består av en "nips"-del på 250 m² og en hall på 1.000 m². De selger det meste unntatt klær, som møbler, bilder, pyntegjenstander, smykker, kopper og kar, leker og spill, bøker og LP-er,

¹¹ Informasjon hentet fra Omigjen sitt siste nyhetsbrev 3.juli 2024

sportsutstyr, verktøy, samt noen byggevarer og el-varer. Butikken er del av Trondheim Renholdsverk AS, avdeling Bærekraft og ombruk. Alle varene kommer fra Heggstadmoen gjenvinningsstasjon.

Rebell

Rebell åpnet sommeren 2023, og er eid og driftet av Remiks-konsernet. Remiks er et avfallsselskap og et AS som eies i sin helhet av Tromsø og Karlsøy kommune. I tillegg til et stort utvalg gjenbruksvarer, skal du finne kurs og møter, happenings og aktiviteter, tilrettelagte gjør det selv-rom, og ikke minst et trivelig sted å være, med lave skuldre og stor takhøyde¹².

R:elsk

I etterkant av undersøkelsen er det åpnet et sjuende senter i Stavanger, R:Elensk. Dette er en videreføring og utvidelse av ombruksbutikken de hadde, Bruktbuå, som de vokste seg utav. Dette blir det største ombrukssenteret i Norge, og her skal det omsettes alle typer varer som møbler, pyntegjenstander og sportsutstyr, maling, bygningsartikler, hvitevarer og verktøy. Senteret blir drevet av IVAR-ansatte (et interkommunalt selskap med ansvar for vann, avløp og gjenvinning), i tillegg til personer på viktig arbeidslivstrening. Det nye ombrukssenteret skal også fungere som et senter for sirkulær økonomi, bærekraft og inkluderende arbeidsliv. På R:Elensk skal du både kunne gjøre gode bruktkupp, lære å redesigne og reparere, eller finne morgendagens sirkulære løsninger.

2.2 Ombrukssentre i Oslo

Per september 2024 finnes det ikke noe ombrukssentre i Oslo, og de eneste konkrete forsøkene på å etablere et som vi kan hente erfaringer fra er Vollebekk fabrikk. Fra prosjektstøtteordningen som Oslo kommune hadde i 2019, fikk Good Company og Vollebekk fabrikk støtte. Erfaringene oppsummert under kommer fra deres egen rapportering på støtten til Bymiljøetaten, samt evalueringsrapporten Bymiljøetaten skrev om prosjektstøtteordningene i 2022¹³.

Vollebekk fabrikk

Vollebekk fabrikk ble åpnet 10. mars 2018 som et midlertidig sted for utvikling og inkubasjon av løsninger innen gjenbruk, reparasjon, grønn produksjon og forretningsutvikling. Prosjektet var et samarbeid mellom flere aktører inkludert bydel, sosialentreprenører og utbyggere. Dette var opprinnelig et toårig prosjekt som til slutt pågikk over fire år, og som ble avvirket ved nyttår 2022. I 2019 fikk de støtte fra Bymiljøetaten til å teste markedet for et framtidig om- og gjenbrukssentre.

Totalt hadde Vollebekk fabrikk fra mars 2018 og frem til rapporteringen i april 2021 huset 75 ulike virksomheter, hvorav de fleste hadde hatt sirkulære produkter, tjenester og løsninger som mål. Vollebekk fabrikk jobbet etter tankegangen om “trippel bunnlinje”, der aktørene ikke bare

¹² [REBELL Remiks Bærekraftsenter](#)

¹³ [Evalueringsrapport prosjektstøtteordninger bærekraftig og redusert forbruk \(PDF\)](#)

har økonomiske, men også miljømessige og sosiale målsetninger. Det var et stort spenn i type virksomheter, fra de som jobbet med tekstil, møbler, trevirke og ombruk av byggematerialer, til mat- og såpeproduksjon basert på oppsirkulerte råvarer. Det ble holdt flere hundre arrangementer inkludert seminarer, konserter, kunstutstillinger og teater. 84 personer var i arbeidstrening, og flere hundre tonn avfall ble om- eller gjenbrukt.

På grunn av koronapandemien fikk ikke Vollebekk fabrikk testet markedet slik de hadde planlagt da de ikke kunne gjennomføre en del arrangementer, pop-ups på kjøpesentre og holdt workshops som planlagt. De valgte derfor å åpne og drifte en reparasjons- og redesignbutikk (RRB) i første etasje på Vollebekk fabrikk. Gjennom denne kunne de både teste produkter og tjenester, få tilbakemelding fra kunder, teste samarbeidet med aktørene, salg og retur og oppsett av stedet. På denne måten ble butikken en nyttig testarena for en ny type handel. De gjennomførte grundige undersøkelser og fikk tilbakemeldinger som kan hjelpe med å skape en solid bærekraftig modell for et sirkulært senter fremover.

På denne måten fikk Vollebekk fabrikk testet ut markedet for en fellesarena for bærekraftig og redusert forbruk til tross for pandemi. De fikk også testet de sirkulære verdikjedene, samt utviklet konkrete forslag til modeller for drift og utviklingen av et sirkulært konsept. I tillegg fikk mange av de involverte aktørene og initiativene testet ut sine ideer og konsepter. Også hvordan samarbeid og fellesløsninger kunne bidra til å styrke det kommersielle grunnlaget for drift og utvikling hos den enkelte aktør. Disse erfaringene tar de som ledet arbeidet ved Vollebekk fabrikk med seg videre når de nå forøker å etablere seg i Nydalen med konseptet Nydalen fabrikk. De ulike dokumenterte erfaringene er også viktig kunnskap for Oslo kommune med tanke på å tilrettelegge for slike initiativer i fremtiden.

Les mer om [Vollebekk fabrikk her](#), og [se erfaringsrapport skrevet av Urgent Agency](#).

Good Company

Den andre aktøren som mottok midler gjennom prosjektstøtte til fellesarena for å redusere materielt forbruk etablerte selskapet Good Company AS. De skulle gjennom en pop-up teste ut markedet for et nytt system for bærekraftig fornyelse gjennom utleie av kvalitetsprodukter som ikke er i bruk. I første omgang skulle de, i samarbeid med andre ombruksaktører, teste ut to konsepter for ombruk av møbler og klær. Pop-up'en skulle foregå på en sentral lokasjon, med reparasjonstjenester, lærings- og gjør det selv-konsepter og tilbud av bærekraftig mat og drikke. Hensikten var også å på denne måten å teste ut et konsept for fellesarena for aktører innen gjenbruk, reparasjon og redesign.

To dager før Covid-19 tiltakene ble iverksatt i mars 2020 gjennomførte Good Company et oppstartsmøte med over 60 selskaper til stede. Tilbakemeldingene på konseptet var svært gode og mange ønsket å delta. Lokalet hadde de tilgjengelig frem til sommeren 2020, og planen var å åpne i midten av april 2020. På grunn av koronapandemien ble det ikke etablert noe pop-up, men etter godkjent søknad om omdisponering av midler etablerte de en digital fellesarena og mediekanal for relevante aktører innenfor feltet ombruk, redesign, reparasjon og bærekraftig

produksjon. Målsetning var å bidra til å redusere materielt forbruk, fremme nye initiativer, aktører og innovasjoner.

Videre ville Good Company via mediekanalen bidra til å synliggjøre de mange små og sårbare aktørene de selv var avhengige av for å gjennomføre det omsøkte prosjektet, og på denne måten bidra til at det var aktører igjen i feltet for å bygge opp en ny og bærekraftig økonomi etter koronapandemien. Nettsiden, inkludert podcast, webinarer, og clubhouse samtaler ble dermed lansert. Selskapet etablerte også sider på Facebook og Instagram, og en egen gruppe på Facebook for å bidra til flere samtaler, engasjement, samhandling og innovasjon om ombruk og sirkulær økonomi. Good Company hadde et totalt nedslagsfelt på rundt 150 000 personer i løpet av prosjektperioden fra cirka april 2020 til og med mars 2021. Nettsiden eksisterer ikke lengre i dag, men Good Company har etablert et medieselskap og nettside, [Switch](#), som kan anses som en videreføring av den digitale fellesarenaen.

Good Company har videre etablert [Good Work](#) som tilbyr en helhetlig tjeneste som hjelper bedrifter med å håndtere kontorinnredning fra A-Å. De skreddersyr interiørløsninger etter behov, velger bærekraftige møbler og installerer dem med et ombrukssystem som gjør det enkelt å ta vare på, ombruke og bytte inn møbler når behovene på arbeidsplassen endrer seg.

2.3 Ombrukssentre under oppføring eller utredning

Aktørene beskrevet under baserer seg på det Bymiljøetaten har oversikt over per dags dato.

Nydalen Fabrikker (Oslo)

Nydalen Fabrikker har sitt utspring fra Vollebekk Fabrikker (2018-2022) som beskrevet over. Hodene bak Nydalen Fabrikker tar med seg erfaringene fra Vollebekk, og drømmen er å lage et Rehandelssenter for sirkulære produkter og tjenester, og et samvirke for folk som jobber med gjenbruk, ombruk, redesign, upcycling og grønn produksjon. Nydalen fabrikker er et samarbeidsprosjekt mellom Nydalen Fabrikker AS og det private eiendomsselskapet Avantor som eier det gamle industribygget, og målet er å åpne i november/desember 2024. Les mer om Nydalen fabrikker [her](#).

Gjenbrukssenter på Haugalandet (Rogaland)

Haugesund kommune skal sammen med Etne, Bokn, Vindafjord, Tysvær, Karmøy, Stord, Bømlo, Tysnes, Fitjar, Austevoll, Sveio og Kvinnherad kommuner utrede et kjøpesenter for gjenbruksvarer i regionen. Det er også et mål å undersøke muligheter for reparasjonsverksteder og gjenbruksaktiviteter. De gjennomfører nå et forprosjekt med varighet april 2023-oktober 2024. Les mer om dette Klimasatsprosjektet [her](#).

Ombrukssenter, Horisont Miljøpark (Innlandet)

Vestre Toten kommune har sammen med Østre Toten, Gjøvik og Søndre Land kommuner, utredet et ombrukssenter på en miljøstasjon. Utredningen som var ferdig i november 2023 skal være et grunnlag for videre planlegging av ombrukssenteret. Les mer om dette Klimasatsprosjektet [her](#).

Utvide arbeids- og inkluderingsbedriften Agenda AS til ombrukssenter (Narvik, Nordland)

Narvik har som mål å bli den første sirkulære havnen i Norge og være helt sirkulær innen 2040. I dette forprosjektet har kommunen sammen med lokale aktører kartlagt eksisterende ressursstrømmer og utviklet syv handlingsplaner for sirkulære innovasjoner i havnen. En av de syv handlingsplanene er å utvide Agenda til ombrukssenter. Forprosjektet var ferdig i november 2023. Les mer om dette Klimasatsprosjektet [her](#).

Brukbar - Forprosjekt for ombrukssatsing i Bergen

Bergen kommune skal planlegge og gjennomføre konkrete prosjekter som gjør det lettere for innbyggerne i Bergen å velge sirkulære ordninger og tjenester. Forprosjektet skal anbefale tiltak basert på beste praksis og som er tilpasset Bergen og innbyggernes behov. Forprosjektet skal komme med konkrete forslag til hvordan Bergen kommune bør:

1. Bidra til å synliggjøre, etablere og styrke sirkulære initiativer.
2. Tilrettelegge for samlokalisering av sirkulære initiativer, for eksempel utvikle konkrete ombrukstilbud i form av et ombrukssenter, kretsløpspark eller lignende.
3. Definere kommunes rolle i dette arbeidet, særlig i møte med renovasjonsselskap og andre private og frivillige initiativer.
4. Organisere og finansiere ombrukssatsingen.

Forprosjektet skal være ferdig i oktober 2024. Les mer om dette Klimasatsprosjektet [her](#).

2.4 Andre ombrukstilbud

2.4.1 Ombrukstilbud i kommunal regi

Det finnes etter hvert et økende antall ulike ombrukstilbud rundt omkring i landet, både driftet av kommunale, private og frivillige aktører. I forbindelse med sitt forprosjekt til Ombrukssenter i Gjøvikregionen identifiserte prosjektgruppen der et utvalg eksisterende kommunale ombrukstilbud i Norge¹⁴. Likt for disse er at de driftes av det kommunale avfallsselskapet og i tilknytning til gjenvinningsstasjonen. Disse er:

- [Ombruksteltene på Haraldrud og Grønmo](#), Renovasjons- og gjenvinningsetaten (REG) – Oslo kommune
- [Bruktbuå](#), IVAR – Stavangerregionen
- [Brukthallene](#), BIR – Bergensregionen
- [OmgiØRAS](#) – Øvre Romerike – interkommunalt samarbeid
- [GLØR](#) – Lillehammerregionen

Det finnes også andre ombrukstilbud i kommunale regi, og som ikke er tilknyttet gjenvinningsstasjonen. Eksempler på dette er:

¹⁴ [2023 Sluttrapport forprosjekt ombrukssenter gjøvikregionen \(PDF\)](#)

OMA (Kolbotn, Akershus)

OMA er en gjenbruksbutikk inne på kjøpesenteret Kolbotn Torg. Butikken tar imot og selger pent brukte gjenstander. OMA står for Ombruk, Miljø og Arbeidstreningssenter og er en kommunal tjeneste i Nordre Follo kommune som samarbeider med NAV. Hos OMA finner du gjenbruksartikler i de fleste kategorier, og hyggelige medarbeidere som har arbeidstrening.

Les mer om [OMA her](#).

Second Chance

Second Chance er et bruktbutikkonsept utviklet av Norasondegruppen som er en ideell sosial entreprenør som jobber med å fremme arbeidsinkludering, utdanning og et bærekraftig samfunn. De har to butikker, en i Lillestrøm og en på Lørenskog, og konseptet er utviklet for å skape arbeidsplasser og tilby arbeidstrening for mennesker som trenger det. I butikkene får de nødvendig opplæring og oppfølging for å styrke egen kompetanse og ferdigheter.

Les mer om [Second Chance her](#).

2.4.2 Ombrukstilbud i regi av private og frivillige aktører

I tillegg til de kommunale finnes det også et økende antall ombrukstilbud i regi av private og frivillige aktører, og det finnes etter hvert flere ulike bruktbutikker, også digitale plattformer slik som finn.no, tise, pinsj og hygglo. Dette er ikke en uttømmende oversikt, men eksempler på noen av de ombrukstilbudene som finnes.

Det gule hus

Det Gule Hus hjelper deg med å selge dine ting som du ikke lengre har bruk for. De gir tingene en sjanse til med slagordet Second hand - second chance. Butikkene er basert på kommisjonshandel, der butikken selger tingene på vegne av private og tar en liten provisjon av salget. For å komme i gang med å selge må man først opprette en bruker og bestille plass i butikken.

Det gule hus har 11 butikker lokalisert hovedsakelig på Vestlandet og i Agder, og åpnet første butikk i Oslo i februar 2024.

Kirppis (Loppesupermarked)

Kirppis er et norskeid loppesupermarked med mål om å gjøre brukt til "det nye nytt" over hele landet. På Kirppis kan man som privatperson både selge og kjøpe brukte ting. De tar seg av salget og utbetaler fortjenesten til selger.

Kirppis har åtte butikker, seks av dem på vanlige kjøpesentre, mens to enkeltstående (Ånsdalsnes og Gjøvik).

Fretex bruktbuttikker

Fretex er Norges største arbeids- og inkluderingsbedrift og secondhand-kjede, og en viktig del av Frelsesarmeen i Norge. Fretex tilbyr avklaring og kvalifisering til personer som av ulike grunner har vanskeligheter med å skaffe seg eller fungere i et ordinært arbeid. De har 39 Fretexbutikker fra Kirkenes i nord til Kristiansand i sør. Butikkene selger det som givne donerer. Fretex har også en nettbutikk.

Fretex tar blant annet imot tekstiler, bøker og media, interiør, sports- og fritidsartikler og møbler til salg i sine butikker. Fretex tar imot klær, sko, tilbehør og tekstiler i sine innsamlingsbokser plassert rundt i landet, i Fretexposen på Posten og i alle Fretexbutikkene.

M&E Second Hand

Maritastiftelsen har i samarbeid med Erikshjälpen to bruktbuttikker i Oslo. De ønsker å tjene penger til organisasjonenes humanitære arbeid, gi mennesker med behov for det arbeidsmestring og bidra til å ta vare på miljøet ved å begrense bruk og kast i samfunnet. Gavemottaket er tilknyttet den ene butikken, og de henter også hjemme hos privatpersoner ved kapasitet.

Gjenbruken

Gjenbruken er en kjede av 35 bruktbuttikker fra Tromsø i nord til Mandal i sør. De startet opp i 2005 og har omtrent 1800 frivillige som hver uke står på for å holde butikkene åpne. Butikkene eies av Misjonssambandet, som har et stort arbeid med mange prosjekter og utsendinger i Afrika, Sør-Amerika og Asia, i tillegg til Norge. Inntektene fra butikkene går til prosjekter i regi av Misjonssambandet i både inn og utland. De har mange bokser over hele Sør-Norge hvor du kan levere klær, tekstiler, sko og annet tilbehør. Man kan også levere direkte til deres butikker over hele Norge.

Ombruket

Ombruket er et lokalt tiltak som har vokst fram av nabolagsmarkeder i borettslagene på Ellingsrud i Oslo. Mange i borettslaget kjente på frustrasjon over alt som ble kastet under de halvårlige avfallsinnsamlingene/dugnadene, og beboere gikk sammen og arrangerte nabolagsmarked, et konsept fra Naturvernforbundet. Da det ble et ledig lokale på nærsenteret etablerte de seg der med støtte fra Obos i 2023. De holder åpent to ganger i uken ved hjelp av frivillige. Her gis ting bort, i tillegg har de holdt auksjoner til inntekt for drift og støtte til butikken. Det er blitt en populær møteplass der naboer kan gi og få alt fra klær til hus og hjem saker. Ombrukslokalet befinner seg i dag i utkanten av sentret og har ønsker om utvidelse for mer gjenbruk og reparasjon. Det har vært drøftet om Ombruket kunne flytte inn på torget og bli en kjerneaktivitet med kobling til frivilligsentralen.

2.5 Oversikt over ulike ombrukssentre og -tilbud i Norge

Under er en tabell over de kommunale og private ombrukssentrene og -tilbudene som deltok i Oslo kommune sin undersøkelse, samt de som ble identifisert av prosjektgruppen i

Gjøvikregionen. I tillegg til de i tabellen under finnes det som omtalt i kapitel 2.4 flere andre ombrukstilbud i Norge, men disse har ikke vært del av kartleggingen. Fredrikstad kommune har i forbindelse med sitt arbeid med å undersøke hvordan de kan øke gjenbruk blant innbyggerne, kartlagt ombrukstilbud i flere kommuner i Norge og utarbeidet en rapport. Denne er fra 2022, men gir en god oversikt over flere av ombrukstilbudene til de største kommunene i Norge. Les mer om Fredrikstad sitt Klimasatsprosjekt og se rapporten [her](#).

KOMMUNAL TILKNYTTET GJENVINNINGSTASJON¹⁵	KOMMUNAL IKKE TILKNYTTET GJENVINNINGSTASJON	PRIVAT (KOMMUNEN ER INVOLVERT DIREKTE/INDIREKTE GJENNOM STØTTE ETC)
Resirkula (Hamar, Innlandet)	Omigjen (Asker, Akershus)	Egna (Bodø, Nordland)
Ombruksteltet på Haraldrud og Grønmo, samt andre gjenvinningsstasjoner i Oslo.	BrukOm (Trondheim, Trøndelag)	VAREhuset (Drammen, Buskerud)
R:Elsk (tidligere Bruktbuå) (Sandnes, Rogaland)	Rebell (Tromsø, Troms)	
Brukthallene/Nyverdi (Bergen)		
Omgjørøras (Øvre Romerike)		
GLØR (Lillehammer, Innlandet)		

3 Resultater og funn

Som man kan se fra kartleggingen er de fleste ombrukssentrene driftet av og/eller startet opp med initiativ fra kommunen. Bakgrunnen for dette er at det er kommunene som tar imot avfall fra innbyggere, og at de vil bidra til både økt ombruk og avfallsreduksjon. Noen har da løst dette ved å sette opp egne ombruksbutikker, mens andre tilrettelegger for at andre aktører kan omsette ombruksvarene. Fordelen med å lage et senter med flere aktører er at dette kan være med på å redusere risiko og kostnader for de sirkulære aktørene, noe som kan være et viktig bidrag for å støtte og bygge opp disse mindre aktørene i en sårbar fase og den lokale sirkulære økonomien I tillegg vil det gjøre det enklere for kundene å finne alt på et sted, noe de fleste er vant med fra andre kjøpesentre. Fredrikstad har i sine undersøkelser konkludert med at for å legge til rette for ombruk, bør alt etableres på et sted. Et sted der man finner både ombruksbutikker og

¹⁵ En stasjon for innlevering av avfall til gjenvinning eller ombruk, hovedsakelig for private husholdninger. Det er ofte mulig for bedrifter å levere mindre mengder avfall på gjenvinningsstasjonene, men må betale ved levering.

reparasjonsverksteder under samme tak. Undersøkelsene gjennomført av Include viser også at mange forbrukere synes det er mer tungvint og tidkrevende å handle brukt¹⁶. Dette taler for at det kan være en fordel å samlokalisere tilbud.

Det er mye som tyder på at kommunens involvering er et suksesskriterium. De ulike kommunene har fått til samarbeid på tvers av svært forskjellige aktører, slik sirkulær økonomi krever. Kommunen kan bidra til at man får tilgang på ombruksvarer fra gjenvinningsstasjonene, tilrettelegge for tilgang til lokaler og arealer, koordinere nettverk og jobbe aktivt inn mot kommunale virksomheter, tjenester og myndighetsområder. Kommunen kan også bidra økonomisk ved å subsidiere husleie eller ta andre kostnader knyttet til etablering og/eller drift, alternativt tilby tilskudd eller støtte. På denne måten kan kommunen være en viktig aktør for å redusere risikoen for etableringen av et ombrukssenter i samarbeid med andre aktører. Der hvor kommunen selv ikke har egnede lokaler er det positivt å samarbeide med private eiendomsaktører slik som Vollebekk fabrikker samarbeidet med Obos og Aspelin Ramm, og nå Nydalen fabrikker med Avantor.

I forskningsprosjektet — Bærekraftig forbruk og ombruk — som er en del av forskningsarbeidet ved Include- Forskningscenter for sosialt inkluderende energiomstilling, og Senter for Utvikling og Miljø (SUM) ved Universitetet i Oslo, har de undersøkt hvordan kommuner kan skape sosialt inkluderende ombruksarenaer som bidrar til et mer sirkulært og bærekraftig forbruk. Include har benyttet seg av Asker kommune og Omigjen som case. Undersøkelsen de gjennomførte i forkant av etableringen viste at andre etablerte ombruksaktører i kommunen var skeptiske til Omigjen-prosjektet selv om de likte grunnideen, både fordi de var usikre på hva dette ville bety for dem selv og deres merkevare, samt hvorvidt det å samle aktører på et sted er løsningen for å få flere til å handle brukt¹⁷. Dette viser at om kommunen skal etablere et senter må man sørge for god kommunikasjon og være tydelig på hvilken rolle kommunen skal ha.

Drift og organisering

Forskningsprosjektet ved Include har fortsatt å følge Omigjen etter oppstart november 2022, og har levert noen foreløpige innsikter til referansegruppen som Oslo kommune ved Bymiljøetaten er en del av. Noen av utfordringene med kommunen som endringsaktør for redusert, bærekraftig og sirkulært forbruk som kommer frem der er konkurransen med det lineære markedet, lite fleksibilitet i kommunestrukturen og lokal forankring. Disse funnene samsvarer med de utfordringene de andre sentrene også viste til i undersøkelsen Oslo kommune gjennomførte gjennom Nettverk for bærekraftig forbruk og gjenbrukssentre.

Da Asker kommune skulle se på mulige løsninger for å lage en arena for bærekraftig forbruk engasjerte de Sprint Consulting til å gjennomføre en mulighetsstudie. Konseptet som ble foreslått å utforske videre var en felles arena for bærekraftig forbruk kalt Omigjen, med fire hovedkonseptuttak/ løsninger¹⁸. Asker kommune landet da på løsningen som vi er kjent med i dag

¹⁶ (Wethal & Hansen, Forbruk og bærekraft i norske husholdninger, 2024)

¹⁷ (Wethal & Hoff, Lokale initiativer for bærekraftig forbruk: Asker kommune, 2022)

¹⁸ (Sprint consulting, 2021)

hvor kommunen leier lokaler og hvor det er private aktører som driver butikkene. Sprint Consulting har nå gjennomført en «Evaluering av nåsituasjon og anbefaling av fremtidig drift av Omigjen ombrukssenter» i forbindelse med at Asker kommune skulle vurdere å utvide pilotperioden for Omigjen. Der ble det lagt frem fire potensielle driftsløsninger for Omigjen, disse var som følger:

1. Kommunen eier, styrer og drifter, med rom for private aktører som supplement.
2. Kommunen eier, og private aktører drifter butikkene.
3. Kommunen eier og setter ned et kommunalt foretak som drifter.
4. Privat næringsliv eier og drifter.

Sprint anbefalte driftsløsning 1 for Omigjen. Fordelen med denne løsningen er at den gir kommunen full kontroll på senterets måloppnåelse, og kommunen tar ansvar for helheten i vareutvalg, markedsføring, arrangementer og drift. Asker kommune ved formannskapet vedtok i februar å utvide pilotperioden for Omigjen ut 2026, og med driftsløsning 1 som anbefalt der kommunen drifter og utvikler Omigjen, med rom for private aktører som supplement.

4 Anbefaling

Mange kommuner har opprettet et ombrukssenter eller lignende med bakgrunn i at de ønsker å redusere avfallet og øke ombruket av den ofte store mengden fullt brukbare produkter og materialer som kommer inn på gjenvinningsstasjonene. Oslo kommune har ombruksbutikker ved gjenvinningsstasjonene på Haraldrud og Grønmo, samt tilrettelagt for ombruk av mindre ting ved de ulike minigjenbruksstasjonene rundt omkring i Oslo¹⁹. I tillegg kan private aktører søke om å hente ut varer fra gjenvinningsstasjonene²⁰. På bakgrunn av dette vil en potensiell etablering av et ombrukssenter i regi av eller i samarbeid med Oslo kommune i all hovedsak være et virkemiddel for å tilrettelegge for de (små) sirkulære aktørene slik at de kan lykkes i å skape levedyktige sirkulære forretningsmodeller. Hvis man legger de ulike driftsløsningene Sprint Consulting la frem for Omigjen til grunn, ville sannsynligvis driftsløsning 2, hvor kommunen eier, mens det er private aktører som drifter butikkene, vært det mest optimale i Oslo. Bakgrunnen for at denne driftsløsningen vurderes som bedre enn de tre andre er basert på at kommunen allerede har etablert ombrukstilbud ved gjenvinningsstasjonene i Oslo, et relativt stort og voksende antall private sirkulære aktører som ønsker å etablere seg på et ombrukssenter og et voksende markedsgrunnlag for ombruksvarer og -tjenester både til private og til Oslo kommunes egen drift. Videre er det grunnlag for å anbefale en privat-offentlig samarbeidsmodell. I rapporten Bærekraftig, sirkulært og redusert forbruk: Befolkningens syn og kommunenes rolle som tilrettelegger som ble lansert sommer 2024 i et KS storbyforskningsprosjekt, kommer det frem at det er «bred enighet om at kommunen bør fungere som en fasilitator som prioriterer og tilrettelegger for at andre aktører kan bidra til bærekraftig forbruk». Videre, at «kommunen har en viktig rolle som tilrettelegger for sirkulær forbruk gjennom finansiering av sirkulære

¹⁹ <https://www.oslo.kommune.no/avfall-og-gjenvinning/ombruk/>

²⁰ <https://www.oslo.kommune.no/tilskudd-legater-og-stipend/avtale-om-a-hente-ombruksvarer-fra-gjenvinningsstasjonene/>

prosjekter, samarbeid med frivillige organisasjoner og næringslivet, og praktisk bistand, som utlån av lokaler»²¹. I undersøkelsen kom det også frem at flere av de ulike tilbudene og ordningene som bidrar til redusert og bærekraftig forbruk i kommunen, ikke er godt nok kjent blant innbyggerne. Dette taler også for en samlokalisering og økt informasjonsarbeid fra Oslo kommune sin side.

Det er også mulig å finne en mellomting mellom driftsløsning 1 og 2, men hvor kommunen kunne satt vilkår for å kunne styre, eksperimentere og teste i større grad. For å lykkes tyder erfaringene fra andre sentre på at en sentral plassering er viktig, gjerne et sted folk passerer, det må være enkelt for innbyggerne å komme til og ta i bruk tilbudene ved senteret. En samlokalisering med butikker, verksteder, kurs, møter og arrangementer ville trolig ha økt sannsynligheten for å lykkes.

Et ombrukssenter ville støttet opp under Oslo kommunes mål om bærekraftig og redusert forbruk både internt i kommunen, i næringslivet og blant innbyggere. Et ombrukssenter kunne videre bidratt til å nå målsetningene om å redusere Oslos bidrag til klimagassutslipp utenfor kommunen (indirekte utslipp) og bidra til å nå visjonen om at Oslo skal bli et internasjonalt ledende senter innenfor sirkulær økonomi, der innbyggere, næringsliv, akademia, frivillige organisasjoner og offentlig sektor sammen skaper nye løsninger og arbeidsplasser med betydelige klima- og miljøgevinster.

²¹ (Flatø, Jordell, & Stave, 2024:15)

5 Referanser

- Flatø, H., Jordell, H., & Stave, S. E. (2024:15). *Bærekraftig, sirkulært og redusert forbruk. Befolkningens syn og kommunenes rolle som tilrettelegger*. Oslo: Fafo. Hentet fra <https://fafo.no/zoo-publikasjoner/baerekraftig-sirkulaert-og-redusert-forbruk>
- Sprint consulting. (2021). *Arena for bærekraftig forbruk i Asker kommune. Mulighetsstudie*. Hentet fra <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/klima/for-myndigheter/kutte-utslipp-av-klimagasser/klimasats/2020/etablering-av-et-felles-baerekraftssenter/#>
- Wethal, U., & Hansen, A. (2024). *Forbruk og bærekraft i norske husholdninger*. Oslo: Include. Hentet fra <https://www.sum.uio.no/include/publikasjoner-media/resultater-og-anbefalinger/2024/include-resultater-og-anbefalinger-2024-01-forbruk-og-baerekraft-i-norske-husholdninger.pdf>
- Wethal, U., & Hoff, S. (2022). *Lokale initiativer for bærekraftig forbruk: Asker kommune*. Oslo: Include. Hentet fra <https://www.sum.uio.no/include/publikasjoner-media/rapporter/include-rapport-1-2022-lokale-initiativer-for-baerekraftig-forbruk-asker-kommune.pdf>

